

Studenti zrekonstruovali politický proces amerického novináře Williama Oatise z roku 1951

3.3.2026 - Markéta Černá | Právnická fakulta UK

Světla v Collegiu maximu pohasla a začíná hrát hudba. Po chvíli vstupují do sálu příslušníci vězeňské stráže, mezi kterými přichází s pouty na rukou čtyři obvinění, a usednou do první řady. Vzápětí přichází i na scénu prokurátorka, tři soudci, čtyři obhájkyňe a zapisovatelka. Je pátek odpoledne a před zcela zaplněným hledištěm se začíná odvíjet revize vykonstruovaného politického procesu.

„Zahajuji hlavní líčení před státním soudem proti obviněným Williamu Nathanu Oatisovi, Tomáši Svobodovi, Pavlu Woydinkovi a Petru Múnsovi pro trestný čin vyzvědačství,“ říká soudce (ve skutečnosti JUDr. Jaroslav Novák).

„Jedná se o nejtěžší trestní čin, který zná náš trestní zákon vůbec, neboť tímto činem je přímo ohrožena bezpečnost československé republiky, její státní zřízení, její obranyschopnost a mírové budování lidově demokratického státu,“ navazuje prokurátorka (ve skutečnosti JUDr. Josef Urválek).

Právnická fakulta se už 16 let společně s Národním archivem a Ústavem pro studium politických režimů podílí na rekonstrukci politických procesů v rámci unikátního vědeckého semináře, který zajišťuje profesor Jan Kuklík z Katedry právních dějin. *„Bylo by dobré se u každého z těch procesů zamyslet nad tím, jak se mohlo stát, že v zemi, která měla demokratické tradice, se zanedlouho po skončení druhé světové války odehrálo absurdní právní divadlo,“* poznamenal Jan Kuklík.

Studenti se pod vedením doktorky Terezy Blažkové seznámí s vybranými procesy díky archivním materiálům a podle nich poté pod odborným vedením nazkouší divadelní představení. *„Letošní rekonstrukce se zaměřila na politicky zmanipulovaný proces s americkým novinářem Williamem Nathanem Oatisem, vedoucím pražské pobočky tiskové agentury Associated Press, a jeho spolupracovníky. Případ připomíná dramatické osudy novinářů v době komunistického režimu a zároveň nabízí prostor k diskusi o svobodě, spravedlnosti a ochraně lidské důstojnosti v době nesvobody,“* přibližuje letošní výběr případu Tereza Blažková.

„Bylo dáno jasné zadání, které přišlo od ministra národní bezpečnosti Ladislava Kopřivy a znělo: proces proti špiónům a cizím zpravodajům, kteří působí na území Československa. Vybrán byl Oatis a jeho spolupracovníci z české redakce Associated Press. A pak už následovalo vše, co známe z ostatních procesů 50. let. Spojily se Státní bezpečnost, Ministerstvo vnitra a Komunistická strana a samozřejmě justice. Protože proti čtyřem mužům nebyly žádné důkazy, musel být použit provokatér,“ přiblížila záměr procesu historička Alena Šimánková z Národního archivu, která studentům zprostředkovala archivní materiály. *„Jenže to nestačilo. Zadržení obvinění vypovídali, ale jejich výpovědi byly podle strůjců procesu špatně, proto byly protokoly zaslány nechvalně známému vyšetřovateli Milanu Houskovi, který je upravil tak, že do nich dodal něco, co se ve skutečnosti vůbec neodehrávalo, a to něco se museli zatčení naučit z paměti.“*

„Prosím povstaňte a vyslechněte rozsudek jménem republiky. Státní soud v Praze oddělení VII. uznal po hlavním líčení provedeném ve dnech 2. až 4. července 1951 takto právem: William Nathan Oatis, dopisovatel a vedoucí agentury Associated Press v Praze, národnosti americké, Tomáš Svoboda, překladatel agentury Associated Press, národnosti české, Pavel Woydinek, úředník agentury

Associated Press v Praze, národnosti české a Petr Múns, úředník agentury Associated Press v Praze, národnosti české, jsou vinni, že všichni v Praze i na jiných místech republiky až do svého zatčení v roce 1951 vyzvídali státní tajemství s úmyslem vyrazit je cizí moci a státní tajemství cizí moci vyrazili a odsuzují se podle § 86 odstavce 1 Trestního zákona k trestu odnětí svobody a to za první William Nathan Oatis na dobu 10 roků, za druhé Tomáš Svoboda na dobu 20 roků, za třetí Pavel Woydinek na dobu 18 roků a za čtvrté Petr Múns na dobu 16 roků. Podle § 47 a § 86, odstavce 4 TZ vyslovuje se u všech obviněných propadnutí celého jejich jmění. Podle § 43 TZ vyslovuje soud u všech obviněných ztrátu všech práv občanských, přičemž doba opětovného nabytí těchto práv stanoví se u všech obviněných na 10 roků,” uzavírá proces soudce.

„Když jsem se seznámil s tou látkou, tak jsem si nejdřív myslel, že je to námět na nějakou komedii, protože ta absurdita toho příběhu za tu dobu, co se tomu věnuji, je skutečně nevídaná. Každopádně, to by na konci nesměly být čtyři zničené lidské životy,” uzavřel po závěrečném potlesku divadelní představení jeho režisér Vít Mazánek.

William Oatis byl propuštěn v roce 1953 po smrti Josipa V. Stalina – dostal milost Antonína Zápotockého, ostatní odsouzení ve vězení zůstali až do r. 1960, respektive 1959.

Obviněný Petr Múns byl původně voják, během 2. světové války bojoval v Anglii. Když měl v dotazníku vyplnit kolonku Jaké vlastnosti máte? napsal: Jsem střidmý a nebojácný, nenávidím lež, nenávidím křivdu a nenávidím nespravedlnost. Všeho se mu během vykonstruovaného procesu dostalo měrou vrchovatou. Během věznění se opakovaně snažil dosáhnout revize procesu. Úřady se jeho podněty začaly zabývat až v roce 1955, k revizi procesu ale nedošlo. V roce 1968 byl rozsudek nad všemi obviněnými zrušen, v roce 1971 ale soud zrušil rušící rozsudek z roku 68. Zrušení rozsudku a rehabilitace se obvinění dočkali až v červenci 1990, tedy po devětatřiceti letech.

V podstatě byli odsouzeni za to, co byla jejich práce – získávali, ověřovali a dodávali informace tiskovým agenturám, respektive je překládali. Byli odsouzeni za špionáž, za to, že chtěli 3. světovou válku. I dnes jsou novináři odsuzováni za to, že vykonávají svoji práci, za to, že informují o tom, co se v jejich zemi děje. I to byl jeden z důvodů, proč byl pro letošní rekonstrukci vybrán právě tento proces.

Akce se konala ve spolupráci s Národním archivem, Ústavem pro studium totalitních režimů a pod záštitou mezinárodního festivalu MENE TEKEL.

Další podrobnosti o případu najdete třeba na webu ČT24.

<https://www.prf.cuni.cz/aktuality/studenti-zrekonstruovali-politicky-proces-americkeho-novinare-william-oatise-z-roku-1951>